

Nr 6

Utlåtande i anledning av väckta motioner om en ekonomisk värdering av hushållsarbetet.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 105 i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* samt nr 131 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts (yrkandet under 2.), att riksdagen måtte »i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning med uppgift att företaga en ekonomisk värdering av hushållsarbetet i syfte att underlätta en rättvisande bedömning av det ekonomiska värdet av den arbetsinsats som bortfaller, när husmodern på grund av sjukdom, förvärvsarbete etc. inte i full utsträckning kan delta i arbetet i hemmet».

Motionerna innehåller jämväl yrkanden om ratificering av vissa av Internationella arbetsorganisationens konventioner. I denna del har motionerna behandlats i utskottets utlåtande nr 4.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet, i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen II:131.

Tidigare behandling av förevarande fråga

Vid 1960 år riksdag väcktes *motioner* (I:310 och II:386) med samma yrkande som i de förevarande.

I motionerna pekades på behovet av en realistisk ekonomisk bedömning av den hemarbetande husmoderns arbetsinsats. Motionärerna framhöll, att staten måste ta hänsyn till värdet av husmoderns arbete i olika sammanhang, såsom vid utformningen av ersättningsreglerna inom sjukförsäkringen, vid fastställandet av förvärvsavdragen vid beskattningen, vid beräklandet av underhållsbidrag och bidragsförskott m. m. Den utveckling mot familjevård i stället för anstaltsvård som ansetts lämplig särskilt för missanpassad ungdom påkallade enligt motionärernas uppfattning med nödvändighet en mera realistisk bedömning av vad vården i hemmen egentligen kostade. Motionärerna erinrade om att vissa försök av mera allmänt omfattande karaktär för att få fram vissa beräkningar gjorts av bostadskollektiva kommittén i dess 1954 avgivna betänkande »Kollektivhus» och av 1954

års familjeutredning i dess 1955 avgivna betänkande »Samhället och barnfamiljerna». Familjeutredningen beräknade med utgångspunkt från en hembiträdeslön plus mat och logi för hembiträdet, att arbetsinsatsen i en familj med två barn 1955 skulle motsvara en summa av 5 000 kr. per år, eller drygt 6 000 kr. i dag. Motionärerna framhöll, att en jämförelse, som föreföll realistisk, kunde göras med lönen till en hemvårdarinna. Denna utgick efter 4 lönegraden eller med cirka 10 000 kr. om året. I motionerna anfördes härefter:

Ett mera ingående studium av det ekonomiska utbytet av husmoderns arbetskraft torde dock vara värdefullt att få utfört. Det torde vara praktiskt utförbart att undersöka den ekonomiska skillnad som uppstår om en husmor själv sköter tvätten, lagar maten, syr familjens kläder och sköter familjens textillförråd emot om hon anlitar andra inom eller utom hemmet att utföra dessa arbeten. En riktigare bedömning torde också kunna ernås genom att vid en undersökning uppdelar familjerna i olika grupper efter stads- och lantushåll, efter barnlösa familjer och familjer med barn etc.

Värdet av den hemarbetande kvinnans arbetsinsatser är utan tvivel betydande, även om den aldrig tagits upp i vår nationalinkomst. Uppskattningen av de ekonomiska värden, som denna grupp av kvinnor tillför vår produktion, växer sig också allt starkare inom stora grupper. Att ta upp detta problem till närmare studium och draga de därav betingade slutsatserna vid bl. a. avvägningen av statens stöd inom familjepolitiken anser vi vara påkallat.

Vid *remissbehandlingen* av motionerna tillstyrktes ovannämnda yrkande av Folkpartiets kvinnoförbund, Tjänstemännens centralorganisation och Yrkeskvinnors samarbetsförbund. Högerens kvinnoförbund instämde i motionärernas uppfattning om behovet av en realistisk ekonomisk bedömning av den hemarbetande husmoderns arbetsinsats. Förbundet ansåg det emellertid vara en framkomligare väg att göra en arbetsvärdering av de olika moment som ingår i den hemarbetande husmoderns arbetsuppgifter och förordade en sådan arbetsvärdering. Sveriges husmodersföreningars riksförbund framhöll, att det ur flera synpunkter vore angeläget att åstadkomma en värdesättning av de hemarbetande husmödrarnas arbetsinsatser. Emellertid ville förbundet också framhålla, att en sådan värdesättning stöter på utomordentligt stora svårigheter, bl. a. på grund av nödvändigheten att finna beräkningsnormer, som beaktar de stora skillnaderna i hushåll av olika slag. Frågan komplicerades, anförde förbundet, inte bara av hushållens olika utrustning utan främst av familjernas olika storlek och struktur. Motionsyrkandet avstyrktes av Landsorganisationen i Sverige och Riksförbundet Landsbygdens folk. LO ansåg, att en ekonomisk värdering av husmödrarnas arbete icke är erforderlig för avvägningen av husmödrarnas förmåner inom socialförsäkringarna. RLF uttalade, att det torde vara omöjligt att erhålla en allmängiltig norm för värdering av husmoderns arbete, vilken i samtliga fall ger en rättvis bedömning av hennes insatser. Att, såsom ibland skett, utgå från kostnaden för lejd arbetskraft — i den mån sådan går att få —

innebar enligt förbundets mening i regel en underskattning av husmoderns arbete och betydelse i hemmet, särskilt om det finns småbarn i familjen.

Motionerna avstyrktes av *andra lagutskottet* (utlåtande nr 60), som därvid anförde:

Det är uppenbarligen förenat med stora svårigheter att göra en rättvisande uppskattning av värdet av husmoderns arbete i hemmet. Många av hennes arbetsuppgifter torde sålunda sakna motsvarigheter inom arbetslivet i övrigt. Vidare tar åtskilliga av arbetsuppgifterna inte kontinuerligt hela hennes arbetskraft i anspråk och uträttas därför delvis samtidigt med andra uppgifter. En arbetsvärdering på tidsstudiebas framstår följaktligen knappast såsom möjlig. En mera framkomlig väg är måhända att utgå från kostnaden för lejd arbetskraft, men vid sådana beräkningar måste bortses från några av husmoderns viktigaste uppgifter. Härvid tänker utskottet på husmoderns insatser för att bereda barnen en lugn och trygg uppväxt samt för att skapa trivsel i hemmet. Även om man inte tar hänsyn till att betydelsen av sådana insatser skiftar från hem till hem, kan man inte komma ifrån att de är omöjliga att skatta i pengar. Likväl måste det indirekta värdet härav antagas vara betydande.

Med hänsyn till dessa förhållanden saknades enligt utskottet anledning att antaga, att man genom den i motionerna begärda utredningen skulle uppnå mera rättvisande resultat än genom de uppskattningar, som gjorts av bostadsskollektiva kommittén och familjeutredningen eller som kunde göras med ledning av lönen till en hemvårdarinna.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

Motionerna

I motionerna framhålles, att en undersökning rörande det ekonomiska värdet av husmoderns arbete i hemmet skulle ha stor betydelse, bl. a. som underlag för de hemarbetande kvinnornas förmåner från sjukförsäkringen och tilläggs pensioneringen. Vidare framhålles, att en sådan undersökning kan ha betydelse vid beräklandet av förvärvsavdragen vid beskattningen, vid fastställande av familjerättsliga underhållsbidrag samt vid bestämmande av ersättningar för familjevård av fosterbarn. Motionärerna understryker, att man vid t. ex. skadeståndsregleringar, där värdet av husmoderns arbete kommer in i bilden, för närvarande rör sig utan fasta normer, som ansluter till modernt arbetsliv och modern arbetsvärdering. I motionerna anföres avslutningsvis:

»Frågan om en ekonomisk värdering av hushållsarbetet anser vi därför vara av så stor vikt, att svårigheter av den art, som utskottet i fjol anförde, inte kan anses vara något avgörande skäl mot en dylik undersökning. En skickligt upplagd undersökning av de produktiva arbetsinsatser, som husmodern utför, torde också vara fullt möjlig. Härför talar bl. a. den undersökning, som 1957 genomfördes av statens institut för konsumentforskning och som behandlade vissa hithörande problem. En sammanställning av

denna och andra redan utförda undersökningar kan bli en god grundval för den av oss åsyftade undersökningen.

En förutsättningslös utredning bör pröva olika metoder för värderingen av hushållsarbetet, såsom arbetsvärdering av särskilda moment och jämförelser med arbetsmarknadens löner för hemhjälp, t. ex. vad det kostar att vid husmoderns sjukdom leja arbetskraft för att sköta husmoderns arbete.

Självfallet kan resultatet av en undersökning av här åsyftat slag inte bli tillämpligt i varje enskilt fall. Vad undersökningen bör få fram är — som nyss nämnts — normer för den ekonomiska värderingen av hushållsarbetet för olika familjetyper.»

Utskottet

Riksdagen har så sent som under fjolårets höstsession behandlat motionsyrkanden av samma innebörd som det i förevarande motioner framställda. Därvid avslogs yrkandena med den motiveringen, att det saknas anledning att antaga att man genom utredning av den föreslagna arten skulle kunna uppnå en mera rättvisande uppskattning av det ekonomiska värdet av husmoderns arbete än vad som kunde åstadkommas med hjälp av redan tillgängligt material. Enligt utskottets mening har därefter inte förekommit något som bör föranleda till ett ändrat ställningstagande. Utskottet hemställer därför,

att förevarande motioner, I:105 och II:131, såvitt angår det däri under 2. upptagna yrkandet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 21 februari 1961

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Strand*, Nils Elowsson, Axel Svensson, fru Hamrin-Thorell, fru Carlqvist, fru Svenson, herr Birke och fröken Nordström;

från a n d r a kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Nilsson i Göteborg, fröken Wetterström, herrar Odhe, Wahlund, fröken Sandell, herrar Fredriksson* och Carlsson i Huskvarna*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

I. av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström*, herrar *Anderson* i Sundsvall och *Carlsson* i Huskvarna, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse.

»Föreliggande förslag behandlades i andra lagutskottets utlåtande nr 60 vid förra årets riksdag, varvid utskottet som skäl emot den begärda utredningen anförde att en rättvis ekonomisk uppskattning av husmoderns hemarbete vore mycket svår att åstadkomma bl. a. av det skälet att flera av hennes insatser är omöjliga att värdera i pengar.

Vidare anfördes att eftersom enligt utskottets uppfattning denna värdering huvudsakligen skulle syfta till att ge underlag för en förbättrad sjukpenningförsäkring, utfallet av den då nyligen beslutade höjningen av den frivilliga försäkringen borde avvaktas.

Utskottet vill emellertid för sin del påpeka att syftet med den begärda arbetsvärderingen inte bör begränsas såsom anförts utan avses komma till användning även för en adekvat beräkning av t. ex. förvärvsavdraget vid beskattningen, beräkningsgrunderna för underhållsbidrag, bidragsförskott samt ersättning för familjevård och fosterbarnsvård. Vidare bör en sådan värdering kunna vara till nytta vid uppgörandet av vissa civilrättsliga avtal, såsom vid skadestandsregleringar.

Utskottet finner det självklart att en sådan ekonomisk värdering uteslutande skall byggas på husmoderns 'arbetsmässiga' insatser i hemmet.

Utskottet vill understryka att en arbetsvärdering av här åsyftat slag inte kan bli tillämplig i varje enskilt fall. Vad undersökningen däremot bör kunna få fram är normer för hur det ekonomiska värdet av hushållsarbetet skall bedömas.

Utskottet vill slutligen erinra om att undersökningar om husmoderns arbetsförhållanden redan genomförts av statens institut för konsumentforskning, vilka undersökningar kan vidare utbyggas.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen med bifall till förevarande motioner 1:105 och II:131, såvitt avser de däri under 2. upptagna yrkandena, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en förutsättningslös utredning angående en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet, som kan ligga till grund för en realistisk bedömning i olika sammanhang av värdet av husmoderns arbetsinsats.»

II. av fröken *Wetterström*.